

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

ČETVRTO ODELJENJE

PREDMET
GREJSON i BARNAM protiv UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

(Predstavke br. 19955/05 i 15085/06)

PRESUDA

STRAZBUR
23. septembar 2008. godine

PRAVNOSNAŽNA
23. decembar 2008. godine

Ova presuda može biti predmet redaktorskih izmena.

Presuda prevedena na srpski jezik u okviru zajedničkog projekta Evropske unije i Saveta Evrope „Oduzimanje imovinske koristi stečene krivičnim delom u Srbiji”.

U predmetu Grejson i Barnam protiv Ujedinjenog Kraljevstva,

Evropski sud za ljudska prava (Četvrto Odeljenje), zasedajući u Veću u čijem sastavu su bili:

Leh GARLICKI (*LECH GARLICKI*), *Predsednik*,
Nikolas BRACA (*NICOLAS BRATZA*),
Ljiljana MIJOVIĆ,
David TOR BJORGVINSON (*DAVID THÓR BJÖRGVINSSON*),
Jan ŠIKUTA (*JÁN ŠIKUTA*),
Paivi HIRVELA (*PÄIVI HIRVELÄ*),
Mihai POALELUNGI, *sudije*,
i Fatos ARAČI (*FATOŞ ARACI*), *Sekretar*,

Posle rasprave na sednici zatvorenoj za javnost 2. septembra 2008. godine, Izriče sledeću presudu koja je usvojena tog dana:

POSTUPAK

1. Predmet je formiran na osnovu dve predstavke (br. 1995/05 i br. 15085/06) protiv Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske koju su, shodno članu 34 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: „Konvencija”), Sudu podnela dva britanska državljanina, Mark Vilijam Grejson (*Mark William Grayson*) i Džon Barnam (*John Barnham*) 20. maja 2005. godine, odnosno 10. aprila 2006. godine.

2. Prvog podnosioca predstavke, kome je odobrena pravna pomoć, zastupao je g. K. Vitaker (*Q. Whitaker*), advokat iz Londona a drugog podnosioca predstavke zastupali su pravni savetnici Levis (*Levys Solicitors*) iz Mančestera. Vladu Ujedinjenog Kraljevstva (u daljem tekstu: „Država”) zastupala je njen zastupnik, gđa K. Mekliri (*K. McCleery*) iz Ministarstva inostranih poslova.

3. Oba podnosioca predstavke su tvrdila da je, tokom postupka trajnog oduzimanja imovine posle izricanja presude za krivično delo u vezi s opojnim drogama, teret dokazivanja bio na njima, da dokažu da nisu posedovali stvarnu imovinu koja odgovara iznosu stečene materijalne koristi, što predstavlja kršenje osnovnih principa pravičnog postupka i suprotno je članu 6 Konvencije i članu 1 Protokola br. 1.

4. Oba podnosioca predstavke i Država podneli su svoje komentare u pisanom obliku.

5. Shodno stavu 3 člana 29 Konvencije, Veće je odlučilo da istovremeno razmotri meritum i prihvatljivost svake predstavke. Veće je takođe odlučilo da predstavke spoji (pravilo 42 stav 1).

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI SLUČAJA

A. Prvi podnosilac predstavke (g. Grejson)

6. Podnosilac predstavke i saoptuženi su 23. januara 2002. godine osuđeni za pokušaj stavljanja u promet 28 kilograma čistog heroina, koji je policija zaplenila prilikom hapšenja. Procenjeno je da je velikoprodajna vrednost heroina preko 1,2 miliona funti sterlinga a da mu je preprodajna vrednost na ulici više od 4 miliona britanskih sterlinga. Podnosiocu predstavke je narednog dana izrečena kazna zatvora u trajanju od dvadeset i dve godine.

7. Razmotrivši pisane i usmene podneske, koje su podneli podnosilac predstavke i tužilaštvo, sudija je 1. jula 2002. godine doneo rešenje o trajnom oduzimanju, shodno Zakonu o nezakonitoj trgovini opojnim drogama iz 1994. godine (u daljem tekstu: „Zakon iz 1994. godine”: vidi stavove 22-24 dole u tekstu). Sudija je smatrao da je podnosilac predstavke stekao imovinsku korist nezakonitom trgovinom opojnim drogama. Prilikom vršenja procene iznosa stečene koristi, sudija je, između ostalog, uzeo sledeće iznose u obzir: 18.000 funti sterlinga u gotovini koje su pronađene kod podnosioca predstavke prilikom hapšenja; 13.000 funti sterlinga koje je on isplatio svome bratu kada je partnerski poslovni odnos između njih dvojice raskinut; 21.000 funti sterlinga koje je podnosilac predstavke potrošio u gotovini na kupovinu dva automobila; 8.000 funti sterlinga koje je potrošio na druga dva automobila; i 620.445 funti sterlinga koliko je sudija procenio da je podnosioca predstavke koštala nabavka heroina koja je i dovela do izricanja krivične osude. U pogledu ovog poslednjeg iznosa, sudija se, nakon razmatranja dokaza iznetih na suđenju, uverio da je podnosilac predstavke bio glavni učesnik krivičnog dela i da je u najvećoj meri doprineo kupovini opojne droge. Međutim, da bi bio pravičan prema podnosiocu predstavke, sudija je smatrao da je polovina ukupne velikoprodajne cene pripala podnosiocu predstavke. Sudija je potom utvrdio da tako velika pošiljka ne bi mogla predstavljati prvi posao podnosioca predstavke u trgovini opojnim drogama, i da je ovu kupovinu opojne droge finansirao imovinskom korišću koju je stekao iz prethodnih poslova u vezi sa trgovinom opojnim drogama. Podnosilac predstavke nije uspeo da opovrgne ove pretpostavke. Poslednja stavka, koju je sudija uzeo u obzir bio je iznos od 70.000 funti sterling, koje je saradnik podnosioca predstavke, koji je tvrdio da njegov prihod iznosi oko GBP 40.000 godišnje, platio na ime sudskih i drugih troškova podnosioca predstavke. Sudija je zaključio da je taj novac u stvari novac podnosioca predstavke, da on predstavlja imovinsku korist stečenu nezakonitom trgovinom drogom i da podnosilac predstavke poseduje novac negde drugde, kao i da to nije bio voljan da otkrije.

8. Sudija je zatim ispitao imovinu koju je podnosilac predstavke primio tokom zakonom predviđenog vremenskog perioda od šest godina. Najpozamašniji deo imovine se pojavio proverom 17 bankovnih računa koje je podnosilac predstavke posedovao u različito vreme. Bankarski izvodi pokazuju postojanje neobjašnjivih priliva na račun podnosioca predstavke tokom dve poslovne godine, koje su se završavale u aprilu 1998. godine i u aprilu 2000. godine, i koji za oko 153.000 funti sterlinga premašuju promet od njegovih poslovnih aktivnosti koje se

vide na računima. Tokom godine, između gore pomenute dve godine (1998. i 2000. god., prim. prev.) koja se završila u aprilu 1999. godine, na bankovnim računima je ostvaren priliv koji iznosi za 83.000 funti sterlinga manje od prometa ostvarenog od njegovih poslovnih aktivnosti za tu godinu. Stoga je sudija razmatrao da li bi bilo primereno da sve tri godine uzme zajedno, odlučivši da to ipak ne bi bilo ispravno. Ako je podnosilac predstavke odložio uplatu dela profita koji je ostvario tokom 1999. do sledeće godine, očekivao bi se niz velikih uplata u prvoj polovini 2000. godine, što nije bio slučaj. Sudija je zaključio da je podnosilac predstavke ostvario korist u iznosu od 1.230.748,69 funti sterlinga.

9. Shodno logici koja je propisana zakonom, kada sudija proceni iznos imovinske koristi koju je podnosilac predstavke ostvario od nezakonite trgovine opojnim drogama, na podnosiocu predstavke je da dokaže, na osnovu veće verovatnoće, da je njegova stvarna imovina manja od iznosa ostvarene imovinske koristi (vidi stav 23 dole u tekstu). Policija je, nakon sprovedene istrage u vezi sa poslovnim aktivnostima podnosioca predstavke, pronašla novčana sredstva u iznosu od 236.000 funti sterlinga, uključujući i gotovinu koja je pronađena kod podnosioca predstavke prilikom hapšenja, automobil i nešto akcija. Sudija je primetio:

„Činjenica da je policija ušla u trag određenoj imovini samo po sebi nije razlog da se zaključi da su to jedina sredstva kojima [podnosilac predstavke] raspolaže. Pri tom, postavlja se i pitanje kredibiliteta. Upravljao sam se prema predmetu *Lucas* [a to je da pre nego što čovek poveruje da neko laže, mora se dokazati da je to bilo namerno; to se mora odnositi na pitanje od suštinskog značaja; motiv mora biti shvatanje krivice i želja da se prikrije istina, a ne neki drugi razlog: *R. v. Lucas* [1981] *QB* 720]. Ovaj optuženi je lukav, prepreden i inteligentan. On daje nepojmljive izjave koje su uvreda za zdrav razum. Prilikom svedočenja pokušavao je da na svakom koraku navede na pogrešan put, bojeći se da bi istina otkrila postojanje imovine koju on nije želeo da otkrije i pre izricanja presude je sakrio svoja imovinska sredstva. Lagao je stalno i bezočno, i kredibilitet mu je nikakav. Sam će biti kriv ako ne prihvatim njegove dokaze. Uveren sam da je pokušao da me navede na pogrešan trag. Ne prihvatam to da ne postoje druga imovinska sredstva, pa sam došao do zaključka da bi odgovarajuće bilo da nalog za trajno oduzimanje imovine glasi na sumu koja predstavlja velikoprodajnu vrednost droge, što iznosi GBP 1.236.748. Nisam se uverio da njegova novčana sredstva iznose manje nego što je njegova stečena korist...”

Sudija je odredio dodatnih deset godina zatvora koje podnosilac predstavke ima da odsluži ako dati iznos ne plati u roku od dvanaest meseci.

10. Podnosilac predstavke se žalio Apelacionom sudu, između ostalog, zbog toga što sudija u prvostepenom postupku nije odložio suđenje, kako bi mu bilo omogućeno da podnese dodatne računovodstvene dokaze i da je u suprotnosti sa članom 6 konvencije da sudija zaključi da je podnosilac predstavke trebalo da dokaže, na osnovu veće verovatnoće, da njegova realna (stvarna) imovina iznosi manje od njegove stečene koristi. Iako je tokom čitavog suđenja i postupka za trajno oduzimanje imovine imao pravnog zastupnika, tokom žalbenog postupka nije imao pravnog zastupnika i svoje argumente je izneo pred sudom u nizu pisama koje je napisao u zatvoru.

11. Apelacioni sud je 18. maja 2005. godine odbacio njegovu žalbu, iako je smanjio kaznu zatvora u slučaju neplaćanja sa zakonom dozvoljenog

maksimuma od deset godina na osam godina. Sud je zaključio da dodatni računovodstveni dokazi koje je podnositelj predstavke tražio da budu uzeti u razmatranje, ne opovrgavaju tvrdnje tužilaštva već ih naprotiv, potkrepljuju. Sud je dodao da iako računovodstveni izveštaj ukazuje na to da je tužilaštvo dva puta uzimalo u obzir iste brojke prilikom pregleda imovine, to bi bilo

„irelevantno, budući da se rešenje doneto od strane sudije ne zasniva na obračunu zakonite imovine podnosioca. Sud se oslanja na zaključak da podnositelj predstavke uopšte nije uspeo da pokaže da ne poseduje sredstva koja su jednaka njegovoj stečenoj koristi.”

Apelacioni sud se pozvao na predmet *Phillips v. the United Kingdom*, br. 41087/98, ECHR 2001-VII, i primetio da:

„U tom predmetu, Sud je smatrao da je obrnuti teret dokazivanja, u pogledu zakonske pretpostavke prilikom obračuna stečene koristi, potpuno u skladu sa Konvencijom. Ako je obrnuti teret dokazivanja u skladu sa Konvencijom u fazi u kojoj se utvrđuje primarna odgovornost, jasno je da je podjednako usklađeno sa Konvencijom i to da se zahteva da optuženi pruži dokaze kojima bi pokazao da bi rešenje o trajnom oduzimanju trebalo da glasi na manju sumu od iznosa stečene koristi, zato što on ne raspolaže s dovoljno imovine da tu obavezu plaćanja ispuni. Količina sredstava kojom optuženi raspolaže obično je nešto u šta samo on ima uvid.

Pod tim okolnostima, ovo jeste, mi smo uvereni, pozamašan iznos u rešenju o trajnom oduzimanju imovine. Međutim, takvo rešenje je sudija očigledno s pravom doneo. Sudija se rukovodio zakonom predviđenom metodologijom u izvođenju zaključaka, a u kontekstu razmatranja postupaka čoveka koji je uhvaćen dok je uvezio heroin koji vredi više od milion funti sterlinga, sa verovatnoćom da će ostvariti profit koji je tri puta veći od toga, zaključak da postoje velike stavke neobjašnjivih izdataka i prikrivenih sredstava, pod ovim okolnostima ne predstavlja nikakvo iznenađenje.”

B. Drugi podnositelj predstavke (g. Barnam)

12. Drugi podnositelj predstavke je 16. jula 2001. godine osuđen na osnovu dve tačke optužbe za kriminalno udruživanje u vezi s planiranjem uvoza velike količine kanabisa u Ujedinjeno Kraljevstvo. Oba pokušaja unošenja kanabisa su propala i ne zna se gde je ta opojna droga završila. Tokom suđenja, poroti je bilo predstavljeno svedočenje policajca „Marija”, koji se infiltrirao među trgovce drogom i predstavivši se kao osoba koja pere novac stupio u kontakt sa podnosiocem predstavke. Mari je svedočio da mu je podnositelj predstavke rekao da njegova organizacija očekuje uplatu iznosa od 12 miliona funti sterlinga, od kojih bi 2 miliona funti sterlinga išlo njemu lično, i on je tražio od Marija da mu pomogne da „opere” taj novac.

13. Podnositelj predstavke je osuđen na jedanaest godina zatvora, a sudija ga je opisao kao glavnog organizatora u jednom dobro razrađenom i široko razgranatom međunarodnom biznisu trgovine opojnim drogama.

14. Postupak za trajno oduzimanje imovinske koristi je započeo u januaru 2002. godine, kada je održano prvo suđenje, kako bi se utvrdila tačna imovinska korist koju je podnositelj predstavke stekao trgovinom opojnom drogom. Podnositelj predstavke je imao pravnog zastupnika. On nije svedočio ali je putem

svog advokata priznao da je stekao korist od trgovine opojnom drogom, u smislu Zakona iz 1994. godine. Sudija prvostepenog suda je 8. februara 2002. godine doneo odluku da ukupna stečena imovinska korist podnosioca predstavke iznosi 1.525.615 funti sterlinga. U ovaj iznos spada i 27.000 funti sterlinga koje je podnosilac predstavke dao Mariju kako bi stekao njegovo poverenje; različite svote novca koje sve zajedno iznose 59.000 funti sterlinga, koje je podnosilac predstavke pomenuo Mariju u razgovoru; automobil vredan 11.615 funti sterlinga; zatim 65.000 funti sterlinga koje je podnosilac predstavke potrošio na renoviranje svoje kuće; 23.000 funti sterlinga za koje je podnosilac predstavke rekao Mariju da ih je uložio u uvoz kanabisa; 500.000 funti sterlinga koje je podnosilac predstavke upotrebio za kupovinu pošiljke kanabisa, što je predstavljalo osnovu za prvu tačku optužbe po kojoj je i osuđen; 600.000 funti sterlinga koje je podnosilac predstavke upotrebio da kupi još jednu isporuku kanabisa koju je pomenuo Mariju; zatim 240.000 funti sterlinga u vezi s kupovinom još jedne pošiljke kanabisa o kojoj je podnosilac predstavke razgovarao sa Marijem. Podnosilac predstavke se nije žalio na presudu.

15. Sudija je u aprilu 2002. godine nastavio postupak u cilju utvrđivanja stvarne imovine podnosioca predstavke. Podnosilac predstavke i njegova supruga su svedočili u tom smislu da jedina imovina koju imaju jeste kuća koju poseduju u Španiji, koja je u zajedničkom vlasništvu. Podnosilac predstavke je tvrdio da uopšte nije imao uspeha pokušavajući da preprodaje drogu i da je morao da zarađuje za život pevajući po barovima. Od kada je osuđen, njegova supruga sa njihovim sinom živi u Engleskoj i izdržava se radeći kao čistačica. Odbrana je tvrdila da ne postoje dokazi koji bi potvrdili nalaženje navodnih „skrivenih” sredstava i da to predstavlja rizik da nepravda bude učinjena. U pogledu ukupnog iznosa stečene koristi, tvrdilo se da 94,4% iznose troškovi a da su ostalih 5,6% koje je primio, potrošeni tokom godina koje je podnosilac predstavke proveo u zatvoru u Španiji, Portugaliji, kao i u Ujedinjenom Kraljevstvu. Portugalski organi vlasti su konfiskovali i njegov automobil, koji vredi 11.615 funti sterlinga.

16. Sudija je 12. aprila 2002. godine doneo presudu. Obrazložio je da:

„Prilikom donošenja odluke morao sam da se rukovodim zakonom predviđenom metodologijom, koju predviđa Zakon iz 1994. godine, pod uslovom da zasigurno utvrdim, na osnovu dokaza koji su mi podneti, da prilikom primene bilo kakvog obrnutog tereta dokazivanja ne postoji utvrđeni stvarni ili ozbiljni rizik od činjenja nepravde koji iz toga proističe. U suštini, ja moram da odvagam da li su dokazi na koje se poziva tuženi jasni i uverljivi. Po mom mišljenju, ti dokazi nisu takvi, zato što ne mogu na uverljiv način da objasne šta je podnosilac predstavke činio u pogledu svojih aktivnosti u vezi s nezakonitom trgovinom opojnim drogama.”

Sudija je zaključio da su podnosilac predstavke i njegova supruga lagali o svojim aktivnostima i o svojim izvorima prihoda. Podnosilac predstavke nije objasnio šta se dogodilo sa različitim pošiljkama kanabisa koje je on kontrolisao. Sudija je nastavio:

„U svakom slučaju, budući da ne mislim da su gospodin i gospođa Barnam verodostojni svedoci i da istinito svedoče o glavnim činjenicama, ne mogu da prihvatim njihovo svedočenje da ne postoje gotovinska sredstva stečena njegovim značajnim međunarodnim aktivnostima u vezi s trgovinom opojnim drogama.

On nije dao uverljivo objašnjenje o tome šta je to čime se on bavio i šta je učinio sa onim što je zaradio od onoga čime se bavio. To je bio njegov izbor i ako to tako i ostane, ovaj sud neće raspolagati jasnim i čvrstim dokazima koji bi ga uverili da stečena imovinska korist nije u potpunosti ostvarena, za šta će jedino i samo biti odgovoran gospodin Barnam.

G-din Barnam je sam odlučio da li će prilikom svedočenja reći istinu ili ne. [Advokat odbrane] se poziva na to da jorkširska policija nije otkrila postojanje imovinskih sredstava ... Po mom mišljenju to i nije iznenađujuće, jer kada postupaju u istragama u inostranim pravnim sistemima, istražiteljima je naročito teško da pronađu gotovinska novčana sredstva stečena nezakonitom trgovinom opojnim drogama. Upravo je stoga metodologija predviđena Zakonom iz 1994. godine takva kakva jeste.

Iako prihvatam drugu tvrdnju [advokata odbrane], da je procena većeg dela imovinske koristi izvršena na osnovu troškova za nabavku opojne droge, to i dalje ne objašnjava šta se na kraju dogodilo sa opojnom drogom na koju je toliko novca potrošeno. Osim, naravno, ako ne dođem do zaključka, što sigurno neću, da je gospodin Barnam sve ove godine živeo u Španiji onako kao što tvrdi, bezuspešno pokušavajući da proda kanabis iz Maroka.”

Sudija je doneo rešenje o trajnom oduzimanju imovine koji je odgovarao iznosu koji je on procenio da predstavlja vrednost stečene imovinske koristi, konkretno iznos od 1.525.615 funti sterlinga, a ako podnosilac predstavke taj iznos ne plati u roku od 18 meseci, odredio mu je zatvorsku kaznu od pet godina i tri meseca.

17. Podnosilac predstavke se žalio na odluku sudije u pogledu vrednosti njegove imovine, tvrdeći da se stav 1 člana 6 Konvencije može primeniti u onim slučajevima kada sudija vrši procenu ostvarene dobiti i da je potrebno da tužilaštvo barem *prima facie* dokaže slučaj nezakonito ostvarene imovinske koristi, pre nego što se teret dokazivanja prebaci na optuženog. Branilac podnosioca predstavke je tvrdio da postoji razlika između slučajeva u kojima je tužilaštvo dokazalo postojanje stečene koristi u prvoj fazi uz pomoć dokaza i onih predmeta u kojima je stečena korist obračunata korišćenjem pretpostavki. U drugoj vrsti predmeta, pretpostavke se i dalje primenjuju prilikom obračunavanja nezakonito ostvarene koristi.

18. U presudi od 28. aprila 2005. godine Apelacioni sud je odbio ovaj argument, smatrajući sledeće:

„Po našem mišljenju, pravilan pristup koji bi sud trebalo da zauzme kada se bavi postupkom za trajno oduzimanje u drugoj fazi jeste isti, bez obzira da li je dokazano postojanje stečene koristi uz pomoć dokaza praćenih zakonom predviđenim pretpostavkama. Onog trenutka kada tužilaštvo utvrdi postojanje stečene koristi, ono nema obavezu da *prima facie* dokaže predmet. U drugoj fazi, teret dokazivanja se prebacuje na tuženog i on mora da dokaže, ako može, poreklo ostvarene imovinske koristi na takav način da u to uveri sud na zadovoljavajući način. U drugoj fazi optuženi će već sasvim tačno znati kako je sud utvrdio stečenu korist koja se njemu može pripisati, i mora dokazima da pokaže koja su to njegova legitimna imovinska sredstva. Na njemu je da pokaže zašto rešenje o trajnom oduzimanju ne bi trebalo da bude „u vrednosti (*njegove*) imovinske koristi stečene nezakonitom trgovinom drogom”. Ako dokaže da ne poseduje ili da poseduje imovinu ali mnogo manje vrednosti od iznosa imovinske koristi koji je utvrdio sud, onda će rešenje o trajnom oduzimanju glasiti na mnogo manji iznos. Pod uslovom da sudija uvek ima na umu princip da rizik od ozbiljne nepravde optuženom mora da

bude izbegnut i da se taj princip ne poštuje samo nominalno već i praktično, onda će rešenje o trajnom oduzimanju koje glasi na iznos koji je procenjen ili kao iznos stečene imovinske koristi ili kao iznos za koji je optuženi mogao da dokaže da predstavlja njegovu stvarnu imovinu.

Po našem mišljenju, tvrdnja da tužilaštvo mora na neki način da pokaže *prima facie* da je optuženi sakrio svoja imovinska sredstva, lišila bi zakonodavstvo svrhe koju ima. Ono je tako osmišljeno da omogući sudu trajno oduzimanje imovinske koristi koja je stečena nezakonitim putem. Izraz „skrivena sredstva” jasno govori o činjenici da tužilaštvo nema način da sazna kako i gde je optuženi rukovao ili raspolagao imovinskom koristi stečenom kriminalnim aktivnostima.”

Apelacioni sud je međutim, zaključio da je sudija pogrešio prilikom obračuna i umanjio je nalog za konfiskaciju na 1.460.615 funti sterlinga.

19. Apelacioni sud je 6. oktobra 2005. godine odbio da podnosiocu predstavke odobri podnošenje žalbe Domu Lordova o pravnom pitanju od opšteg javnog značaja u vezi s članom 6 Konvencije.

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO

A. Zakon o nezakonitoj trgovini opojnim drogama iz 1994. godine

20. Zakonom iz 1994. godine predviđena je metodologija za trajno oduzimanje imovinske koristi stečene trgovinom opojnim drogama u vezi s krivičnim delima koja su počinjena pre 23. marta 2003. godine. U predmetima u kojima su krivična dela koja se stavljaju na teret ili na koja se ukazuje tokom postupka počinjena posle tog datuma, Zakon iz 1994. godine se ne primenjuje i umesto toga sud koji donosi presudu izdaje rešenje o trajnom oduzimanju, shodno Zakonu o imovinskoj koristi stečenoj od kriminalnih aktivnosti iz 2002. godine.

21. Član 2 Zakona iz 1994. godine predviđa da bi Prvostepeni sud trebalo da donese rešenje o trajnom oduzimanju imovinske koristi protiv optuženog koji se pred tim sudom pojavljuje na izricanju presude koja se odnosi na jedno ili više krivičnih dela u vezi s nezakonitom trgovinom opojnim drogama, za koga je sud utvrdio da je u nekom trenutku primio novac ili neku drugu vrstu nadoknade u vezi s trgovinom opojnim drogama.

22. Shodno članu 5 Zakona iz 1994. godine, rešenje o trajno oduzimanju mora glasiti na iznos koji odgovara sumi za koju je sud procenio da predstavlja imovinsku korist koju je optuženi stekao nezakonitom trgovinom drogom, osim ako se sud uveri da je u vreme donošenja rešenja a o trajno oduzimanju imovine mogla da bude ostvarena samo manji iznos imovinske koristi.

23. U prvoj fazi postupka, na tužilaštvu je bila obaveza da dokaže da je optuženi stekao imovinsku korist od nezakonite trgovine opojnim drogama. Međutim, članom 4(2) i (3) Zakona iz 1994. godine, zahtevalo se od suda da pretpostavi da je optuženi svu imovinu, za koju se smatra da je poseduje, bilo posle izricanja osuđujuće presude protiv njega ili tokom perioda od šest godina pre dana pokretanja krivičnog postupka, primio kao isplatu ili nadoknadu za aktivnosti u vezi s trgovinom opojnim drogama, i da su svi troškovi nastali tokom

istog perioda, plaćeni iz imovinske koristi stečene nezakonitom trgovinom opojnim drogama. Ovu zakonom predviđenu pretpostavku optuženi može da pobije u pogledu bilo koje imovine ili isplate, ako dokaže da je netačna ili ako postoji ozbiljan rizik od nanošenja nepravde u slučaju njene primene (član 4(4)). U drugoj fazi postupka, teret dokazivanja se prebacuje na optuženog i na njemu je da dokaže da je iznos koji bi mogao biti ostvaren manji od iznosa stečene imovinske koristi (vidi: *R. v. Barwick*, stavovi 24-25 dole u tekstu). Potrebni standard dokazivanja koji se primenjivao tokom postupka, shodno Zakonu iz 1994. godine, bio je zasnovan na principu veće verovatnoće (*balance of probabilities*) (član 2(8)).

B. R. protiv Barwick

24. Podnosilac žalbe u predmetu *R. v. Barwick* ([2001] 1 Cr App R (S) 129) je tokom godina prevario tri žene da mu daju novac u ukupnoj vrednosti od 500.000 funti sterlinga. On je izjavio da je kriv za niz krivičnih dela prevare. Sudija je doneo rešenje o trajnom oduzimanju imovinske koristi, shodno Krivičnom zakonu iz 1988. godine (koji je ustanovio metodologiju trajnog oduzimanja imovinske koristi stečene kriminalnim aktivnostima koje nisu u vezi s trgovinom opojnim drogama). Stečena korist je procenjena na iznos od 500.000 funti sterlinga koji je podnosilac žalbe dobio od tih žena, a taj iznos je korigovan na 600.000 funti sterlinga, pod pretpostavkom da je on verovatno ulagao tu stečenu korist najmanje tako da sačuva njenu vrednost od uticaja inflacije. Policija nije mogla da utvrdi bilo kakva značajna sredstva u posedu podnosioca žalbe niti da pronade ukradeni novac, pa su tvrdili da je on taj novac verovatno sakrio, budući da nije, izgleda, živio ekstravagantno, niti je trošio velike sume novca. Podnosilac žalbe je tvrdio da je veliki deo tog novca izgubio na kocki, ali nije bilo dokaza koji bi potkrepili ovu njegovu tvrdnju. Postupajući, sudija je tokom suđenja zaključio da podnosilac žalbe okoliša i da iznosi neistinite dokaze, ali je uprkos tome odlučio da smanji iznos stečene koristi za 150.000 funti sterlinga, u svetlu činjenice da je deo novca tokom godina verovatno potrošen. Podnosilac žalbe se žalio Apelacionom sudu, tvrdeći, između ostalog, da je sudija pogrešio prebacivši teret dokazivanja podnosiocu žalbe da sud uveri da je njegova stvarna imovina manja od iznosa nezakonito stečene imovinske koristi.

25. Apelacioni sud je smatrao da Zakon iz 1988. godine jasno kaže da, iako je teret dokazivanja o postojanju stečene imovinske koristi na tužilaštvu, na optuženom je da na osnovu veće verovatnoće dokaže da je imovinska korist koja bi mogla da bude ostvarena manja. Apelacioni sud je primetio da prema redovnom toku stvari

„...verovatno da počinilac može preduzeti korake koji bi otežali pronalaženje imovinske koristi stečene kriminalnim aktivnostima. Jednom kada se dokaže da je on korist stekao, pragmatično, ali i potpuno pravično bi bilo u odnosu na optuženog, da on snosi teret dokazivanja (prema građanskom standardu) prilikom utvrđivanja činjenice da li raspolaže predmetnom imovinskom koristi ili da li je njena vrednost umanjena.”

Sud dalje kaže:

„Naglašavamo da metodologija predviđena ovim Zakonom zahteva od suda da obavi dva različita i odvojena zadatka. Prvi je da utvrdi stečenu imovinsku korist. Drugi je da utvrdi iznos koji može biti ostvaren u vreme donošenja rešenja, što može biti potpuno različito. Povrh toga, utvrđeni iznos koristi koji može biti ostvaren ne mora biti povezan sa imovinskom koristi koja je stečena izvršenjem krivičnih dela, kao na primer, dobitak na lotou, nasledstvo ili neka druga zakonski stečena imovina. Na kraju, zadatak suda u drugoj fazi jeste da utvrdi iznos koji se „sudu čini” da odgovara iznosu stečene imovinske koristi. Ali, jednom kada se dokaže postojanje stečene koristi, dozvoljeno je, što bi trebalo da predstavlja pristup suda, izvući zaključak da stečena imovinska korist ostaje dostupna sve dok optuženi ne dokaže suprotno...”

C. R. Protiv Benjafield

26. U predmetu *R. v. Benjafield* [2002] UKHL 2, Dom Lordova je jednoglasno zaključio da je zakonom predviđena tehnika trajnog oduzimanja, shodno Zakonu iz 1994. godine, u skladu sa stavom 1 člana 6 Konvencije. U predmetu *R. v. Rezvi* [2002] EKHL 1, došao je do sličnog zaključka u pogledu zakonom predviđene metodologije trajnog oduzimanja imovine koja se primenjuje, shodno Krivičnom zakonu iz 1988. godine, na imovinsku korist stečenu drugom vrstom kriminalnih aktivnosti. Lord Stejn, sa kojim su se ostale sudije složile, primetio je u predmetu *Rezvi*:

„Opšte je poznata činjenica da kriminalci kojima je kriminal profesija i koji se njime stalno bave, često pribegavaju prikrivanju dobiti stečene kriminalnim aktivnostima. Stoga je neophodno imati delotvorno ali pravično sredstvo kojim bi se omogućilo trajno oduzimanje imovinske koristi stečene kriminalnim aktivnostima. Odredbe Zakona iz 1988. godine imaju za cilj da takve prestupnike liše imovinske koristi koja je proistekla iz njihovih kriminalnih radnji. Njihova svrha je kažnjavanje osuđenih prestupnika, odvraćanje od daljih krivičnih dela i smanjivanje dobiti koja bi služila za finansiranje drugih krivičnih dela. Ovi ciljevi odražavaju ne samo nacionalne već i međunarodne mere politike. Ujedinjeno Kraljevstvo je, potpisivanjem i potvrđivanjem ugovora koji su dogovoreni pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija i Saveta Evrope, preuzelo obavezu da preduzme potrebne mere kojima bi se osiguralo da dobit onih lica koja se bave nezakonitom trgovinom drogom ili nekim drugim kriminalnim aktivnostima bude trajno oduzeta – vidi: Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstanci (19. decembar 1988. godine); Konvenciju Saveta Evrope o pranju, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom, Strazbur 8. novembar 1990. godine. Ove konvencije se primenjuju i Ujedinjeno Kraljevstvo ih je ratifikovalo.

Očigledno je da je Zakon iz 1988. godine donet kako bi omogućio postizanje legitimnog cilja, kao i da mere na racionalan način budu povezane sa ciljem... Jedino se postavlja pitanje da li su zakonska sredstva koja su usvojena šira nego što je to potrebno da bi se cilj ostvario. Advokat podnosioca žalbe je tvrdio da su usvojena sredstva nesrazmerna cilju u tom smislu što je teret dokazivanja prebačen na optuženog. Apelacioni sud [2001] 3 WLR 75, 103 je pažljivo razmotrio ovaj argument i doneo sledeći zaključak:

„Teret dokazivanja koji je prebačen na optuženog nije takav da se dokazivanje mora vršiti uz pomoć dokaza već uz pomoć moći ubeđivanja, tako da se od optuženog očekuje da podnese ovakav teret dokazivanja – vidi treću kategoriju odredbi Lorda Houpa u predmetu *R. v. Director of Public Prosecutions, Ex Kebilene*, [2002] 2 AC 326, 379. Ovo je, dakle, situacija u kojoj je neophodno pažljivo razmotriti da li javni interes u postojanju mogućnost trajnog oduzimanja nezakonito stečene imovinske koristi kriminalaca opravdava mešanje u uobičajenu pretpostavku nevinosti. Iako je mešanje u prava optuženog znatno, Parlament je

uložio očigledne napore da postigne ravnotežu između interesa optuženog i javnog interesa i to u sledećem smislu:

(a) tek se nakon izricanja krivične presude pokreće pitanje trajnog oduzimanja imovine. Ovo je važno zato što je postupak pred sudom, koji rezultira krivičnom osudom ili krivičnim osudama, ona vrsta postupka u kome je uobičajeno da teret i standard dokazivanja budu na tužilaštvu. Povrh toga, smatra se da je optuženi koji je osuđen za određeno krivično delo ili krivična dela, svestan činjenice da mu, ukoliko je počinio krivična dela za koja je osuđen, neće biti izrečena samo kazna zatvora ili neka druga sankcija, već i da će protiv njega biti pokrenut postupak za trajno oduzimanje imovine.

(b) Tužilaštvo ima obavezu da pokrene postupak trajnog oduzimanja, osim u slučajju kada sud smatra da on nije primeren ...

(c) Sud, takođe, ima obavezu da ne donese rešenje o trajno oduzimanju u onim slučajevima kada postoji ozbiljna opasnost od nanošenja nepravde. Kao što je već rečeno, to podrazumeva da pre donošenja rešenja o trajnom oduzimanju, sud mora da zastane i razmisli da li postoji opasnost od nanošenja nepravde. Ako sud zaključi da takva opasnost postoji, rešenje o trajnom oduzimanju imovine neće biti doneto.

(d) To je uloga ovog suda, da po žalbi obezbedi da ne dođe do nanošenja nepravde.

Da li je postignuta ravnoteža između suprotnih interesa jeste u velikoj meri pitanje lične procene. Prilikom postizanja ravnoteže moraju se uzeti u obzir interesi optuženog spram javnog interesa u tom smislu da oni koji su počinili neko krivično delo ne bi trebalo da profitiraju od tih prestupa i da ne bi trebalo da koriste svoje kriminalnu aktivnost kako bi finansirali buduće vršenje krivičnih dela. Međutim, prema našem mišljenju, ako se diskreciono pravo odlučivanja, koje je dato tužilaštvu i sudu, koristi na pravi način, rešenje koje je Parlament usvojio jeste opravdan i srazmeran odgovor na suštinski javni interes pa se stoga i može opravdati.' (naglašeno u originalu)

Po mom mišljenju, smatram da je ovo obrazloženje ispravno, naročito prilikom objašnjavanja uloge suda koji bi trebalo da zastane i razmisli o tome da li postoji ili bi mogao postojati rizik od ozbiljne ili stvarne nepravde, i ako taj rizik postoji ili bi mogao da postoji, da u tim slučajevima rešenje o trajnom oduzimanju ne bi trebalo da bude doneto. Tužilac je prihvatio da je ovo način na koji bi sud, prilikom razmatranja pitanja trajnog oduzimanja, trebalo da pristupi rešavanju svog zadatka. Po mom mišljenju, ovo dopuštenje je s pravom dato.

U skladu sa jednoglasnim stavovima Suda za ljudska prava u predmetu *Phillips v. the United Kingdom* (predstavka br. 41087/98) od 5. jula 2001. godine, zaključujem da je Poglavlje VI Zakona iz 1988. godine predstavljalo srazmeran odgovor na problem kojim se bavilo.”

III. RELEVANTNI MEĐUNARODNI INSTRUMENTI

A. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstanci (1988. godine)

27. U Konvenciji iz 1988. godine, kojoj je Ujedinjeno Kraljevstvo pristupilo, navodi se, u članu 5, da:

„1. Svaka strana potpisnica će usvojiti neophodne mere da bi se omogućila konfiskacija:

(a) imovinske koristi stečene iz prestupa ustanovljenih u skladu sa članom 3 stav 1, ili imovine čija vrednost odgovara vrednosti na takav način stečene imovinske koristi;

(b) opojnih droga i psihotropnih supstanci, materijala i opreme ili drugih sredstava upotrebljenih ili namenjenih upotrebi na bilo koji način prilikom izvršenja prestupa utvrđenih u skladu sa članom 3 stav 1.

2. Svaka strana potpisnica usvojiće i neophodne mere koje omogućavaju njenim nadležnim organima da utvrde, pronađu, zamrznu ili zaplene imovinsku korist, imovinu, sredstva ili bilo šta drugo pomenuto u stavu 1 ovog člana, u cilju konfiskacije.

...

7. Svaka strana potpisnica može razmotriti usvajanje obrnutog tereta dokazivanja u pogledu dokazivanja zakonitosti porekla navodne imovinske koristi ili ma koje druge imovine koja može biti konfiskovana, u meri u kojoj je takvo postupanje u skladu sa principima unutrašnjeg prava i sa prirodom sudske postupka i drugih postupaka.

8. Odredbe ovog člana neće se tumačiti tako da prejudiciraju prava *bona fide* trećih strana.

9. Ništa što je sadržano u ovom članu neće uticati na princip prema kojem mere na koje se odnosi moraju biti definisane i sprovoditi se u skladu sa i shodno odredbama unutrašnjeg prava Strane potpisnice.”

B. Konvencija Saveta Evrope o pranju, otkrivanju, zapleni i konfiskaciji imovinske koristi stečene kriminalom (1990. godine)

29. Ova Konvencija, koja je stupila na snagu u septembru 1993. godine, ima za cilj da olakša međunarodnu saradnju i pružanje uzajamne pomoći prilikom vođenja istrage o kriminalnim aktivnostima, pronalazanju, zapleni i konfiskaciji imovinske koristi koja je tim aktivnostima stečena. Visoke strane ugovornice su se naročito obavezale da pranje imovinske koristi stečene kriminalnim aktivnostima proglase krivičnim delom i da trajno oduzmu sredstva i imovinsku korist (ili imovinu čija vrednost odgovara vrednosti tako stečene imovinske koristi).

PRAVO

I. PRIHVATLJIVOST PRITUŽBI

29. Oba podnosioca predstavke su tvrdila da teret dokazivanja da je vrednost njihove imovine manja od procenjenog iznosa imovinske koristi koju su stekli nezakonitom trgovinom opojnim drogama predstavlja povredu njihovog prava na pravično suđenje, shodno stavu 1 člana 6 Konvencije. Pri tom, žalili su se da postupak za trajno oduzimanje predstavlja kršenje njihovih prava, shodno članu 1 Protokola br. 1 Konvencije.

30. Sud smatra da ove pritužbe pokreću pravna pitanja koja su toliko ozbiljna da bi njihovo utvrđivanje trebalo da zavisi od ispitivanja merituma. Stoga bi ih trebali proglasiti prihvatljivim. Shodno stavu 3 člana 29 Konvencije, Sud će sada razmotriti meritum pritužbi podnosioca predstavki.

II. NAVODNA POVREDA STAVA 1 ČLANA 6 KONVENCIJE

31. Stav 1 člana 6 Konvencije predviđa:

„Svako, tokom odlučivanja o ... krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu ... raspravu ... pred ... sudom...”

A. Podnesci strana u postupku

32. Država je tvrdila da se u presudama u predmetima *Phillips v. the United Kingdom* (koji je naveden gore u tekstu) i *R. v. Benjafield* (vidi stav 26 gore u tekstu) prihvata da je Zakon iz 1994. godine bio osmišljen za borbu protiv ozbiljnog problema nezakonite trgovine opojnim drogama, kažnjavanjem osuđenih prestupnika, odvrćanjem od izvršenja drugih krivičnih dela i smanjivanjem dobiti koja je dostupna za finansiranje budućih poduhvata u vezi s nezakonitom trgovinom drogom. Ciljevi zakona nisu odslikavali samo nacionalnu već i međunarodnu politiku, na šta jasno ukazuje Konvencija Ujedinjenih nacija protiv nezakonitog prometa opojnih droga (vidi stav 27 gore u tekstu). Štaviše, u presudama se takođe zaključuje da je primena zakona u skladu sa članom 6 Konvencije i da predviđa niz zaštitnih mera za optuženog.

33. Kada je reč o prvom podnosiocu predstavke, g. Grejsonu, Država naglašava da je prilikom hapšenja kod njega pronađena ogromna količina heroina. Okolnosti koje prate plaćanje sudskih i drugih troškova podnosioca predstavke ukazuje na to da on raspolaže sredstvima koja nije obelodanio dok se na njegovim bankovnim računima vidi niz finansijskih transakcija koje se ne mogu objasniti. Sudija je, razmotrivši sve dokaze, zauzeo stanovište da podnosilac predstavke bezočno i neprekidno laže i da nije uspeo da pruži bilo kakve dokumentovane dokaze koji bi išli u njegovu korist. Pošto je utvrđeno da je podnosilac predstavke stekao korist od nezakonite trgovine drogom u iznosu koji premašuje 1,2 miliona funti sterlinga i da raspolaže sredstvima koja se ne mogu objasniti, nije nepravično na njega prebaciti teret dokazivanja, primenom principa veće verovatnoće, prilikom utvrđivanja vrednosti stečene imovinske koristi.

34. Kada je reč o drugom podnosiocu predstavke, g. Barnamu, Država tvrdi da je podnosiocu tada stavljeno u zadatak da dokaže da je iznos njegovih imovinskih sredstava manji od stečene koristi, obzirom da je pouzdano utvrđeno da je podnosilac predstavke vođa jedne međunarodne grupe trgovaca opojnim drogama, kao i da je stekao korist od nezakonite trgovine drogom u iznosu od 1.5 miliona funti sterlinga i da kontroliše ogromnu količinu opojnih droga. Podnosilac predstavke, koji je sve vreme imao pravnog zastupnika, tačno je znao, iz presude koju je doneo sudija, kako je utvrđena stečena imovinska korist koja se njemu

može pripisati. Ni u jednoj fazi postupka on nije pokušao da odgovori na pitanja koja je pokrenulo tužilaštvo niti da pruži bilo kakve dokaze, bilo u vidu dokumenata ili nečeg drugog, kako bi pokazao da on više ne poseduje bilo kakvu imovinsku korist stečenu kriminalnim aktivnostima kojima se bavi, ili da objasni šta se sa njom desilo. Njegovi dokazi su se svodili na puko poricanje da on ima bilo kakvu imovinu osim kuće. Da je istina to što je podnosilac predstavke izneo o svojim finansijskim aktivnostima, ne bi mu bilo teško da preduzme korake kojima bi dokazao svoj finansijski položaj. Nadalje, kada je jednom utvrđeno da je podnosilac predstavke primio isporuku kanabisa, nije bilo nepravično zahtevati od njega da objasni šta se sa desilo sa tom isporukom.

35. Prvi podnosilac predstavke je naglasio da je u pogledu svoje imovine morao da dokaže suprotno. Sudija je doneo rešenje o trajnom oduzimanju na pun iznos sume stečene imovinske koristi usled neistinitih iskaza podnosioca predstavke.

36. Drugi podnosilac predstavke je tvrdio da veći deo procenjene koristi stečene nezakonitom trgovinom opojnim drogama iznosi nabavnu cenu tri pošiljke kanabisa u ukupnom iznosu od 1.340.000 funti sterlinga. Shodno zakonu iz 1994. godine, pretpostavlja se da je ove pošiljke platio od imovinske koristi stečene prethodnom nelegalnom trgovinom opojnim drogama. Ove isporuke, međutim, nisu se mogle smatrati delom njegove imovine, budući da ne postoji zakonski uređeno tržište kontrolisanim drogama. Tokom druge faze postupka trajnog oduzimanja imovine, podnosilac predstavke nije bio u obavezi da objasni šta se dogodilo sa 2,5 tone kanabisa niti šta je bilo sa imovinskom koristi stečenom od njegove prodaje; umesto toga, on je morao da snosi teret dokazivanja i da dokaže da ne poseduje sredstva, iz bilo kojih izvora, od kojih bi izvršio isplatu iznosa određenog rešenjem o trajnom oduzimanju u ukupnom iznosu od 1,5 miliona funti sterlinga. Podnosilac predstavke je morao da dokaže suprotno: da ne poseduje bilo koja druga sredstva osim kuće čiji su vlasnici on i njegova supruga.

B. Ocena Suda

37. U predmetu *Phillips v. the United Kingdom* (br. 41087/98, stavovi 35 i 39, ECHR 2001-VII) Sud je smatrao da je donošenje rešenja o trajnom oduzimanju, shodno Zakonu iz 1994. godine, isto kao i postupak izricanja presude. Stav 1 člana 6, koji se primenjuje tokom čitavog postupka „odlučivanja ... o krivičnoj optužbi”, uključujući i postupak kojim se određuje kazna, je stoga bio primenjiv (vidi takođe presudu u predmetu *Welch v. the United Kingdom* od 9. februara 1995. godine, Series A br. 307-A).

38. Sud podseća da je tokom prve faze postupka, shodno Zakonu iz 1994. godine, teret bio na tužilaštvu da dokaže, na osnovu veće verovatnoće, da je optuženi potrošio ili primio određene iznose novca tokom perioda od šest godina, koji je prethodio krivičnom delu koje je predstavljalo osnov za pokretanje krivičnog postupka. Sud koji je izricao presudu je stoga morao, shodno članu 4 Zakona, da pretpostavi da su ti računi ili stavke troškova proistekli iz imovinske koristi stečene nezakonitom trgovinom opojnim drogama. Zatim je teret dokazivanja prebačen na optuženog i on je morao da pokaže, takođe na osnovu

veće verovatnoće, da novac potiče iz legitimnih izvora (vidi stav 23 gore u tekstu).

39. Donošenje rešenja o trajnom oduzimanju, shodno Zakonu iz 1994. godine, razlikovalo se od uobičajenog izricanja kazne posle donošenja krivične osude od strane krivičnog suda zato što je oštrina naloga – u pogledu iznosa novca koji mora biti plaćen i dužine trajanja zatvorske kazne u slučaju neplaćanja tog iznosa – zavisila od utvrđivanja imovinske koristi od prethodnih kriminalnih radnji za koje optuženi možda i nije bio osuđen. Iz tog razloga, Sud je u predmetu *Phillips* primetio da pravo pojedinca na pretpostavku nevinosti, pored toga što je izričito pomenuto u stavu 2 člana 6, zahteva od tužilaštva da dokaže istinitost optužbi protiv njega ili nje, što predstavlja sastavni deo poimanja pravičnog suđenja u smislu stava 1 člana 6 (*op. cit.*, stav 40 i vidi *mutatis mutandis*, presudu u predmetu *Saunders v. the United Kingdom* od 17. decembra 1996. godine, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-VI, stav 68).

40. Sud je u predmetu *Phillips*, međutim, otišao dalje, pozivajući se na svoju sudsku praksu, u smislu da pravo na to da neko bude smatran nevinim dok se ne dokaže suprotno nije apsolutno, budući da činjenične ili pravne pretpostavke postoje u svakom sistemu krivičnog prava. Iako Konvencija nije ravnodušna prema takvim pretpostavkama, one u principu nisu zabranjene, sve dok se Države drže razumnih granica, uzimajući u obzir značaj onoga što je u pitanju, te poštujući prava odbrane (vidi presudu u predmetu *Salabiaku v. France* od 7. oktobra 1988. godine, Series A br. 141-A, stav 28).

41. U predmetu *Phillips* Sud je zaključio da ovo prebacivanje tereta dokazivanja jeste u skladu sa stavom 1 člana 6 Konvencije budući da se, prilikom ocenjivanja koristi koja se može pripisati g. Filipisu, sudija uverio, na osnovu priznanja podnosioca predstavke ili na osnovu dokaza koje je pružilo tužilaštvo, u pogledu svake stavke koja je uzeta u obzir, odnosno da je podnosilac predstavke posedovao imovinu ili da je potrošio novac, i da je očigledan zaključak da takva imovina ili novac potiču iz nezakonitih izvora (*op. cit.*, stav 44). Stoga, kao što je to Sud analizirao u predmetu *Geerings v. the Netherlands*, br. 30810/03, stav 44, 1. mart 2007. godine:

„podnosilac predstavke je očigledno imao sredstva čije se poreklo nije moglo utvrditi; ... osnovano se sumnja da su ta sredstva stečena iz nezakonitih aktivnosti; i... podnosilac predstavke nije dao zadovoljavajuće alternativno objašnjenje.”

42. U predmetu koji se odnosi na postupak za donošenje rešenja o trajnom oduzimanju imovine, shodno Zakonu iz 1994. godine, zadatak Suda je da utvrdi da li način na koji su zakonske pretpostavke primenjene u određenom postupku krši osnovna načela pravičnog vođenja postupka koji su garantovani stavom 1 člana 6 (*Phillips*, stav 41). Međutim, nije u nadležnosti Evropskog suda da ocenu činjenica koju su dali domaći sudovi zameni svojom ocenom i, kao opšte pravilo važi, da je na tim [domaćim] sudovima da izvrše ocenu dokaza koji su im dati na uvid. Zadatak Suda jeste da utvrdi da li je postupak u celini, uključujući i način na koji su dokazi prikupljeni, bio pravičan (*Edwards v. the United Kingdom*, presuda od 6. decembra 1992. godine, Series A br. 247-B, stav 34).

43. U ovom predmetu, Sud primećuje da je prvi podnosilac predstavke osuđen za krivično delo u vezi s uvozom preko 28 kilograma čistog heroína čija velikoprodajna cena iznosi preko 1,2 miliona funti sterlinga. Prilikom vršenja procene iznosa imovinske koristi koju je stekao od nezakonite trgovine opojnim drogama tokom zakonom predviđenog perioda od šest godina, sudija koji je na raspravi razmotrio sve dokaze, kao i usmene i pismene dokaze koji su izvedeni tokom postupka za trajno oduzimanje imovine, zaključio je da je podnosilac predstavke bio glavni učesnik u tom poslu i smatrao da činjenica da je bio u mogućnosti da sa saoptuženim kupi tako veliki tovar droge, ukazuje na to da ovo nije bio njegov prvi pokušaj trgovine drogom. Sudija je dalje zaključio da je tužilaštvo ustanovilo, na osnovu veće verovatnoće, da je tokom relevantnog perioda, podnosilac predstavke potrošio ili primio pozamašnu sumu novca. Dokazima, koje je podnosilac predstavke podneo u vezi sa svojim poslovnim aktivnostima, nije se na zadovoljavajući način moglo objasniti poreklo tog novca, pa je sudija stoga zaključio da je podnosilac predstavke stekao imovinsku korist od nezakonite trgovine opojnim drogama u iznosu od ukupno 1.230.748,69 funti sterlinga.

44. Sudija koji je predsedavao tokom suđenja je drugog podnosioca predstavke opisao kao glavnog organizatora jednog međunarodnog lanca koji se bavi trgovinom opojnim drogama (vidi stav 13 gore u tekstu). Tokom prve faze postupka za trajno oduzimanje, sudija je razmatrao iskaz, između ostalog, i policijskog prikrivenog islednika, za koga je podnosilac predstavke mislio da je čovek koji se bavi pranjem novca i zaključio da je podnosilac predstavke, tokom perioda od šest godina, potrošio velike sume novca na različite poslove sa kanabisom, kao i da je taj novac stečen iz ranijih poslova trgovine opojnom drogom. Podnosilac predstavke je odlučio da ne da iskaz u ovoj fazi postupka i nije uložio žalbu protiv sudske odluke koja se odnosila na stečenu imovinsku korist.

45. Tokom čitavog postupka, prava odbrane su bila obezbeđena zaštitnim merama koje su sastavni deo sistema. Stoga je, u svakom pojedinačnom slučaju, procenu vršio sud, u postupku koji je uključivao javnu raspravu, kojom prilikom su ocenjivani unapred objavljeni dokazi koje je iznelo tužilaštvo i podnosiocu predstavke data mogućnost da iznese pismene i usmene dokaze (vidi takođe predmet *Phillips*, koji je naveden gore u tekstu, stav 43). Svakog od dvojice podnosioca predstavke je zastupao branilac po njihovom izboru. Na tužilaštvu je bilo da dokaže da je podnosilac predstavke posedovao predmetnu imovinsku korist tokom relevantnog perioda. Iako je prema zakonu sud morao da pretpostavi da ta sredstva potiču od nezakonite trgovine opojnim drogama, ova pretpostavka je mogla da bude oborena da je podnosilac predstavke dokazao da je on imovinu stekao na legalan način. Pri tom, sudija je imao diskreciono pravo da ne primeni navedenu pretpostavku ako je smatrao da bi njena primena predstavljala ozbiljan rizik od nanošenja nepravde (vidi: *R. v. Benjafield*: stav 27 gore u tekstu).

46. Pred sudom se ni jedan od dvojice podnosioca predstavke nije ozbiljno žalio na pravičnosti ove prve faze postupka za trajno oduzimanje imovine, tokom koje je izvršen obračun imovinske koristi stečene nezakonitom trgovinom opojnim drogama. Sud smatra da ni u jednom od dva slučaja, bilo u načelu ili u konkretnom slučaju, nije bilo nespojivo sa pojmom pravičnog suđenja,

u smislu člana 6 Konvencije, da se teret dokazivanja prebaci na podnosioca predstavke, pošto je bio osuđen za teško krivično delo trgovine opojnom drogom, kako bi dokazao da je izvor novca ili sredstava za koje se pokazalo da ih je posedovao tokom nekoliko godina pre izvršenja datog krivičnog dela, bio legitiman. Imajući u vidu već pomenute zaštitne mere, teret dokazivanja nije prevazilazio razumne okvire.

47. U drugu fazu postupka je spadalo obračunavanje vrednosti imovine koja je trenutno na raspolaganju podnosiocu predstavke. Zakon u ovoj fazi ne zahteva od suda koji izriče presudu i da izvodi pretpostavke o bilo kakvoj pređašnjoj kriminalnoj aktivnosti: umesto toga sud je morao da izvrši procenu sredstava podnosioca predstavke u vreme donošenja rešenja. Kao što je Apelacioni sud objasnio u predmetu *R. v. Barwick* (vidi stavove 24-25 gore u tekstu), u ovoj fazi postupka teret je bio na optuženom da dokaže, prema standardu dokazivanja u građanskim stvarima, da je iznos koji je mogao biti na raspolaganju bio manji od procenjenog iznosa stečene imovinske koristi.

48. Obojica podnosilaca predstavke su odlučila da, u vezi sa svojim imovinskim sredstvima, svedoče usmeno. I ovog puta oni su na raspolaganju imali zaštitne mere pomenute u stavu 45 gore u tekstu. Imali su pravne zastupnike koji su ih zastupali i bili su obavešteni, putem detaljno obrazložene presude koju je doneo sudija, kako je tačno izvršen obračun stečene imovinske koristi. I jednom i drugom podnosiocu predstavke je data mogućnost da objasne svoju finansijsku situaciju i da opišu šta se dogodilo sa onim sredstvima koja je sudija uzeo u obzir prilikom određivanja iznosa stečene imovinske koristi. Prvi podnosilac predstavke, za koga je utvrđeno da raspolaže velikim svotama novca neobjašnjene porekla, koje su prolazile kroz njegove bankovne račune i da je imao na raspolaganju, preko jednog svog saradnika, iznos od 70.000 funti sterlinga za troškove odbrane, nije pružio neko ubedljivo objašnjenje ovih nelogičnosti. Drugi podnosilac predstavke nije čak ni pokušao da objasni šta se dogodilo sa različitim pošiljkama kanabisa, za koje je utvrđeno da ih je kupio. U oba slučaja, sudija je zaključio da je svedočenje podnosioca predstavke potpuno neistinito i da je lišeno bilo kakvog kredibiliteta (vidi stavove 9 i 16 gore u tekstu). Kao što je već rečeno, nije na Evropskom sudu da ocenu dokaza domaćih sudova zameni svojom ocenom.

49. Sud se slaže sa presudama Apelacionog suda u oba slučaja (vidi stavove 11 i 18 i vidi takođe *R. v. Barwick*, stavove 25-26 gore u tekstu), da nije nespojivo s pojmom pravične rasprave tokom krivičnog postupka da teret dokazivanja bude na svakom od podnosilaca predstavke da bi pružili uverljivo objašnjenje svoje trenutne finansijske situacije. U oba slučaja, pošto je dokazano da su bili umešani u kompleksne i unosne poslove u vezi s trgovinom opojnim drogama tokom niza godina, opravdano je očekivati od podnosilaca predstavki da objasne šta se dogodilo sa svim onim novcem za koji je tužilaštvo dokazalo da se nalazilo u njihovom posedu, isto kao što je bilo opravdano očekivati da podnosioci predstavki u prvoj fazi postupka dokažu legitimnost izvora prihoda, odnosno odakle taj novac ili sredstva potiču. Te stvari su nešto u šta isključivo imaju uvid podnosioci predstavki, pa im teret dokazivanja ne bi teško pao da je ono što su oni naveli i izjavili u vezi sa svojim finansijama bilo istinito.

50. Stoga, nije došlo do povrede stav 1 člana 6 Konvencije ni kod jednog ni kod drugog podnosioca predstavke.

III. NAVODNA POVREDA ČLANA 1 PROTOKOLA BR. 1

51. Član 1 Protokola br. 1 predviđa:

„Svako fizičko i pravno lice ima pravo na neometano uživanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uslovima predviđenim zakonom i opštim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utiču na pravo države da primenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulisala korišćenje imovine u skladu s opštim interesima ili da bi obezbedila naplatu poreza ili drugih dažbina ili kazni.”

52. Sud podseća da je u predmetu *Phillips* zaključio da zahtev da g. Filipi plati određeni iznos novca, shodno rešenju o trajnom oduzimanju koje je izdato u skladu sa stavom 1 člana 6, ne predstavlja nesrazmerno mešanje u njegovo pravo na mirno uživanje imovine (*Phillips*, koji je naveden gore u tekstu, stavovi 48-53).

53. Sud ne smatra da se ove predstavke mogu u ovom smislu razlikovati od predmeta *Phillips*. Iz toga proizilazi da nije došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1 u ovom predmetu.

IZ OVIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Spaja* predstavke;
2. *Proglašava* predmet prihvatljivim;
3. *Utvrdjuje* da nije došlo do povrede stava 1 člana 6 Konvencije;
4. *Utvrdjuje* da nije došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1 Konvencije.

Sačinjeno na engleskom jeziku i dostavljeno u pisanom obliku 23. septembra 2008. godine, u skladu sa stavovima 2 i 3 pravila 77 Poslovnika Suda.

Fatos Araci
Sekretar

Leh Garlicki
Predsednik